



## entrevista

# Richard Wade: “La permacultura no tracta només de dissenyar una finca; tracta de dissenyar la societat.”

## Pioner de l'agricultura ecològica, la permacultura i l'agricultura regenerativa a Catalunya. Dirigeix la formació a Permacultura Montsant.

TEXT: ALBA GROS.

IMATGES: PEDRO ANTONIO PÉREZ

**Ets nascut als Estats Units però fa molts anys que estàs instal·lat aquí. Com vas arribar a Catalunya?**

En tren (i riu). Era el 1973; senzillament vaig acabar les peles a Barcelona i no tenia més remei que cercar feina, amics i... perds el control de la vida! La meua intenció era, si em quedava aquí, fer agricultura ecològica. Buscava finca mentre donava classes d'anglès a Barcelona. Mirava cap a Girona, però els preus eren cars. Uns amics em van portar per aquesta zona del Baix Camp i una dona del poble em va buscar una finca aquí, a Arbolí. Vaig pagar-ne 200.000 pessetes i només me'n van quedar 40.000 per engegar-la. Em vaig quedar amb l'aigua al coll.

**Va ser aleshores que vas descobrir la permacultura?**

Havia sentit a parlar d'una cosa diferent, que anava més enllà de l'agricultura ecològica. Una amiga, l'Emilia Hazelip, em va donar els primers llibres de permacultura i em va dir: “això és el que necessites tu”. I era cert. Ella feia agricultura ecològica i ens havíem conegut en fires. Va ser qui va portar els primers professors australians aquí a Catalunya. De fet, el que jo encara no havia fet mai de la permacultura era la part del disseny i de les connexions, però aleshores ja cultivava, ja havia fet una casa, havia treballat la pedra i el bosc, ja tenia, doncs, una molt bona base pràctica d'anys.

**Però la part agrícola potent vas traslladar-la a Cornudella de Montsant, oi?**

Sí, ens hi vam traslladar per facilitar l'accés a l'escola dels fills. En aquell moment jo em situava a l'ala més esquerra dins la producció ecològica.

Portava un hort de dues hectàrees, que requeria una dedicació molt àmplia i constant, per a uns consumidors que no valoraven l'esforç que representava, i era una situació difícil de compaginar amb la vida familiar. Així és que vaig decidir fer un gir i organitzar el primer curs junt amb un professor nord-americà, esperonat per gent que em tenia com a referent.

**Tothom associa permacultura a disseny d'una finca, però sembla que va més enllà. Què és la permacultura?**

D'on ve és el més important. És la primera disciplina basada en les noves teories del segle XX com la teoria de la relativitat i la física quàntica, que ens parlen de la connectivitat. Però la nostra societat encara està basada en la física newtoniana, que desmunta una estructura per estudiar-la en parts; per exemple, davant el canvi climàtic, hi ha qui diu que ens hem de convertir en vegans, d'altres que hem de tancar les centrals tèrmiques... Estan enfocant la solució només des d'un segment que pot ser insignificant davant de totes les accions que hauríem de prendre per resoldre la situació. La permacultura intenta aplicar de forma pràctica aquesta idea de la connectivitat, incloent-nos a nosaltres en el sistema. La permacultura no tracta només de dissenyar una finca; tracta de dissenyar la societat.

**Quins són els pilars de la permacultura?**

L'agricultura ecològica no té ètica. En canvi la permacultura situa l'ètica per damunt de tot i la fa la base dels seus pilars: cuidar la terra, cuidar les persones i compartir els recursos. Quan parlem de cuidar les persones, ens hi referim en

**01. 02. 03.** Diferents maneres d'integrar un residu com són els pneumàtics vells per servir de paret de contenció o fins i tot de paret d'un cobert integrat en un marge.

**04.** En Richard mostra la seva eina preferida per treure l'herba, una binadora basculant.

**05.** (pàgina següent). En Richard Wade a la seva finca d'Arbolí.



01



02



03

un sentit ampli. Per exemple, si per alimentar el nostre bestiar estem utilitzant farines de peixos que en altres països la gent utilitzava per menjar directament, estem causant un perjudici. I quan parlem de repartir els fruits, estem parlant de viure dins les nostres necessitats i no dins els nostres desitjos. Però sobretot l'ètica és un filtre per a un mateix, no per aplicar-lo en un altre, sinó sobre les meves actuacions i els seus impactes.

**Tothom reclama a la permacultura un exemple productiu. És a dir, tothom veu clar de posar-la en pràctica en finques per a l'autoconsum però no en finques que també tinguin un caire comercial. Com ho veus tu? Hi ha alguna experiència demostrativa a Catalunya o és que la permacultura està renyida amb el sistema comercial-alimentari actual?**

Depèn del sistema comercial, si estem parlant de produir per enviar lluny, va en contra de l'ètica perquè gastem molt de petroli per exportar. Podem i hem d'adaptar la permacultura en les finques agrícoles. La permacultura no és un quadre, és un camí. Tothom comença d'on està, no d'on vol estar. No importa el que voleu fer, estem plens de contradiccions perquè no podem

**“Vull estar a la frontera mirant el que no sé, perquè afrontar-se al desconegut és el que ens dona dinamisme.”**

desconnectar de la societat en què vivim. Es pot produir i nosaltres ho estem fent a Cornudella, on tenim la idea de fer una agricultura diferent però basada en mercats locals.

**Parla'ns del que esteu fent.**

A Cornudella estem compaginant diferents tipus de producció en cinc hectàrees: oliveres, ovelles i gallines ponedores. Les ovelles ens mantenen la coberta herbàcia de les oliveres amb la seva pastura. Hem vist un canvi dràstic en aquest cultiu, així que també les portaré a la vinya a l'hivern o passada la verema. Abans dallava l'herba, però s'acabava oxidant perquè no la incorporava al sòl i no entrava en el cicle de nutrients. El bestiar manté a ratlla l'herba i a més accelera el cicle de nutrients amb el seu trepig i les seves femtes. Paral·lelament, les gallines ponedores ens permeten un cash flow ràpid perquè et donen ous que pots vendre fora i al mateix temps et donen adob per a les oliveres. D'aquesta manera hem eliminat les despeses de gestió de les oliveres –menys la collita– i al mateix temps estem oferint un ou de molta qualitat perquè les gallines són animals omnívors, no els podem donar simplement pinso i tenir els patis oberts només per cobrir l'expedient ecològic. La gallina ha de picar el terra, ha de sortir fora realment i menjar cucs i herba. És així com podem aconseguir un ou ric en Omega 3, sa i diferenciat de l'ou convencional.

Però el que realment estem fent a Cornudella és gestionar la terra. Les oliveres, la vinya i les ovelles són eines per regenerar el sòl. Tot el que és positiu i negatiu es veu en la superfície, i si està descobert, els cicles naturals estan fallant. Això no vol dir que no puguem passar, per exemple, la fresadora de manera superficial; en el moment que la passo m'estic posant el barret de porc senglar, que renova la terra i ajuda que allí on hi ha gramínies surtin després lleguminoses i plantes de fulla ampla.

**Permacultura Montsant és com la universitat de la permacultura a Catalunya i tu estàs considerat com l'expert amb més trajectòria al nostre país. Suposo que és per això que els teus cursos sempre tenen llista d'espera.**

No m'agrada que em diguin que sóc “expert”; un expert és el que sap pràcticament tot de gairebé res, tal com diu Bill Mollison. La vertadera universitat, tal i com també diu ell, és la que dóna èmfasi a la ignorància, al que no sabem. Quan sortim de la universitat hem de tenir una idea de la quantitat de coses que no sabem, perquè la mica que hem après està interconnectada amb tot el que ens queda per aprendre, i només fent aquest reconeixement serem capaços de continuar en l'aprenentatge. De les persones que vénen aquí a fer els cursos, la meitat són universitàries i poques vegades reconeixen que la carrera els ha servit per créixer com a persona, per tenir una vida interessant i dinàmica. No vull ser un expert, sinó un inexpert. Vull estar a la frontera mirant el que no sé, no pas el que ja sé, perquè afrontar-se al desconegut és el que ens dóna dinamisme. No estaria als 70 anys organitzant cursos de permacultura si jo no hi aprengué res.



### Com està el moviment de la permacultura a Catalunya?

Tinc la sensació que a les ciutats s'està impulsant molt. Però no entenc per què la gent aquí té aversió d'organitzar-se una miqueta. A Barcelona hi ha gent ficada en el moviment que em diuen que no es parlen entre ells... Jo no ho sé, però sembla que no hi ha una xarxa que treballi conjuntament. És clar que nosaltres estem a la quinta punyeta i tenim massa feina, però no entenc per què a Barcelona no hi ha res que rodi i rodi bé. A l'Estat espanyol s'hauria de poder obtenir el diploma que t'acredita per donar classes de permacultura, però ara mateix si te'l vols treure, has de fer-ho per internet o acudir a una acadèmia italiana. Ningú aquí s'ha volgut fer càrrec de la burocràcia que suposa fer aquesta formació.

### Teniu relació amb altres "corrents" com per exemple l'agricultura regenerativa?

L'agricultura regenerativa és un fill de la permacultura. Cap als anys 80, l'Institut Rodale publicava la revista *New Farm* amb l'afany de portar l'agricultura ecològica als pagesos convencionals. Però el cas és que no se'n van sortir perquè només se la llegien els pagesos ja convençuts i van deixar de publicar-la. Més endavant, van començar a treballar posant en contacte gent d'extensió agrària, tècnics universitaris, pagesos i tots els agents del sector en la recerca de la millora de la fertilitat del sòl sense adobs químics. Per a un pagès convencional que està tenint problemes, és més atractiu parlar-li de regenerar la terra que no pas fer-lo entrar en agricultura ecològica. Va ser un èxit total i van crear una extensa xarxa al voltant de l'Institut.



Quan Maderas Nobles de la Sierra del Segura ens va encarregar a mi i a en Darren Doherty l'organització d'un curs, vam estar pensant com traduir el terme *carbon farming* que ell estava utilitzant per fer arribar aquesta concepció de millora de la fertilitat del sòl. A mi se'm va acudir que podíem parlar d'"agricultura regenerativa" i a en Darren li va agradar i el va continuar utilitzant.

**Des dels seus inicis, els permacultors han estat conscients dels límits que un planeta finit posa al creixement i han estat avisant que hi hauria un problema energètic important. Ara que ja hem arribat al peak global del petroli i que cada vegada hi ha més gent conscients que la civilització industrial està en perill, com es viu el procés des de la permacultura d'arreu del món?**

Des de la permacultura ens resulta més fàcil treballar-ho des del punt de vista de lluita contra el canvi climàtic per l'entorn en què ens trobem. Ens adonem de la falta de matèria orgànica del nostre sòl i la possibilitat de captar carboni amb una bona gestió. La permacultura aplica tècniques que

**“Si no fas la pregunta adequada, la resposta no et porta enlloc”**

inverteixen la despesa energètica, aplicant la regeneració del sòl, fent comercialització propera... En canvi als EUA treballen molt l'aspecte comunitari de l'agricultura, perquè si hi ha un col·lapse, no sobreviuràs si no estàs en xarxa. El col·lapse que estan vivint allí és tant econòmic com social, trencant les poques estructures que hi havia. Allà el que els preocupa és, sobretot, la pobresa que es va estenent per tot el país. Certament estem en un canvi de paradigma enorme i aquest canvi paralitza a moltíssima gent perquè no estem acostumats a fer transicions, les hem eliminat de la nostra societat. Jo no crec en un col·lapse bruscat perquè el món funciona sistèmicament i això ajudarà a amortitzar la baixada de la producció del petroli.

**Quines solucions de les que aporta la permacultura poden ser útils a l'hora d'entomar un futur tan incert com el que sembla que ens espera?**

El disseny i la visió del futur. Si no fas la pregunta adequada, la resposta no et porta enlloc. La pregunta és molt més important que la resposta. Forma part del procés del disseny. Si estàs en una situació dolenta, l'única forma de fer un disseny adequat és saltar 30 anys en el futur per tenir una visió global de com creus que hauran de ser les coses d'una manera acordada amb tothom. Has de sortir de la mentalitat de solucionar els problemes puntuals i actuals de manera immediata. Te n'has de distanciar. Després, un cop has dissenyat el futur, tornes al present per fer les propostes adequades per arribar-hi des del punt on et trobes. I és així quan el camí pren sentit i els canvis a fer no generen rebuig d'entrada en el teu entorn social. 🌱

# Fem més que llavors

Mentre a Catalunya s'estan fent passes per poder normalitzar l'ús i l'intercanvi comercial de varietats locals, la situació i el panorama que es planteja a Europa per a un futur pròxim sembla d'un to força diferent. En aquesta ocasió, l'autora ens fa una crònica personal i potent sobre el que estem construint al nostre país en l'àmbit legislatiu i el xoc de les perspectives de l'Europa del Nord i l'Europa del Sud.

TEXT: XÈNIA TORRAS. ESPORUS, CENTRE DE CONSERVACIÓ DE LA BIODIVERSITAT CULTIVADA.

1. Decret 131/2012, de 23 d'octubre, pel qual es regula el Registre oficial d'empreses proveïdores de material vegetal i se n'estableixen les normes d'autorització, inscripció i funcionament, es regulen activitats de producció i comercialització de material vegetal i es crea el Catàleg de varietats locals d'interès agrari de Catalunya.

2. Institut Català del Vi.

3. Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries.

**01.** Un moment de la XIV Fira de la Biodiversidad. Sembrando e intercambiando a Villanueva de la Vera l'octubre passat. Miguel Ángel Benedicto.

Durant el 2012 i el 2013, la Xarxa Catalana de Graners ha estat treballant amb la Generalitat de Catalunya per poder legalitzar la venda de llavors de varietats locals per part dels agricultors. Ha estat un treball intens perquè l'actual legislació espanyola no permet la venda de llavors que no estiguin registrades, que és la situació en què es troben moltes varietats locals. El motiu és que registrar-les significa que han de passar uns controls tècnics per garantir la seva diferenciació (que siguin una varietat diferent de qualsevol altra del registre), estabilitat (que generació rere generació la planta doni els mateixos fruits) i homogeneïtat (que la majoria dels fruits siguin iguals)... En aquest aspecte de l'homogeneïtat és on les varietats locals no arriben als mínims exigits, ja que la seva gràcia, la raó per la qual han perdurat més de 8.000 anys a pesar de guerres, canvis climàtics, migracions, crisis... és la seva gran capacitat d'adaptació. I aquesta capacitat d'adaptació els la dona la seva variabilitat genètica, molt més rica que en les varietats comercials, però, ai las!, la variabilitat genètica implica heterogeneïtat de les plantes, dels fruits...

Però això a l'agroindústria no li agrada, tot i que han partit d'aquestes varietats per dotar-les d'homogeneïtat –feina que sovint ha requerit poc esforç– i així registrar-les per a la seva comercialització. Mentrestant, els pagesos que conserven l'origen i la font d'aquestes varietats comercials quedaven en un descobert legal.

Finalment les nostres reivindicacions, mantingudes durant més d'una dècada, sembla que han estat escoltades, i tot i que de moment només estem a mig camí de la llarga travessa, la Generalitat ha posat fil a l'agulla.

El desembre de 2012 va aprovar un decret<sup>1</sup> on, entre altres qüestions, incloïa la possibilitat de vendre les llavors de varietats locals per part dels seus productors, això sí, limitant-ne la quantitat i la zona geogràfica de distribució (Catalunya) i sempre i quan estiguin inscrites al nou "Catàleg de varietats locals d'interès agrari de Catalunya". Aquest decret encara està pendent de ser regulat per un ordre que ha d'especificar totes aquestes qüestions i, sobretot, definir els requeriments o condicions per poder registrar una varietat local en aquest catàleg. Mentrestant, una comissió està especificant els criteris i acceptant les inscripcions. Aquesta comissió està formada per:

- un representant de l'INCAVI<sup>2</sup>;
- un representant de l'IRTA<sup>3</sup>;
- un representant del Centre Tecnològic Forestal de Catalunya,
- quatre representants de diferents direccions generals del Departament d'Agricultura, dos dels quals assumeixen la presidència i la vicepresidència. I també un funcionari del departament amb veu però sense vot, que exerceix de secretari;
- una persona especialitzada en recerca genètica de plantes herbàcies, arbòries i forestals d'interès agrari;
- dues persones representants de les entitats que es dediquen a la recuperació i conservació de varietats locals;
- i dues persones representants de les organitzacions professionals agràries.

Malgrat que l'ordre encara no s'ha aprovat, el decret és un pas endavant, oimés tenint en compte que una de les entitats participants en aquesta comissió és la Xarxa Catalana de Graners, que ha delegat en Esporus la seva representació durant dos anys. De moment, ja estan acceptades

